

BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA VATANPARVARLIK TUYG'ULARINI SHAKLLANTIRISH**Fayziyev Anvar Isoqulovich**

Toshkent amaliy fanlar universiteti,

Boshlang'ich ta'lim nazariyasi va metodikasi kafedrası o'qituvchisi

anvarjonfayziyev439@gmail.com**Sadullayeva Maftuna****Fayziyeva Barno**

Toshkent amaliy fanlar universiteti,

Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi talabalari.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15692464>

Annotatsiya. Ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarida vatanparvarlik tuyg'ularini shakllantirish, topshiriqlar ustida ishlashga oid zamonaviy fikrlar yuritiladi.

Kalit so'zlar: Inson, shaxs, yosh avlod, Vatanga sadoqat, ko'nikma, rivojlantiruvchi topshiriqlar, vizual material, mustaqil fikr, tushunish.

Insonning shaxs sifatida shakllanishida bolalik davri eng muhim davr hisoblanadi.

Ayniqsa, boshlang'ich ta'lim bosqichi inson ruhiy olamining poydevori qo'yiladigan davr bo'lib, bu jarayonda axloqiy, estetik va vatanparvarlik tarbiyasi alohida ahamiyat kasb etadi. Shu nuqtai nazardan qaraganda, vatanparvarlik tuyg'ularini erta yoshdanoq o'quvchilarda shakllantirish — ularning ongli, halol, fidoyi fuqarolar bo'lib ulg'ayishiga xizmat qiladi.

Bugungi globallashuv davrida yosh avlodni o'z milliy ildizlariga sodiq, Vatanga muhabbat va sadoqat bilan qaraydigan shaxslar qilib tarbiyalash davlatimizning ta'lim siyosatida ustuvor yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Bu esa, o'z navbatida, o'qituvchilar zimmasiga katta mas'uliyat yuklaydi. Ayniqsa, boshlang'ich sinf o'qituvchisining pedagogik mahorati va shaxsiy namuna bo'la olish qobiliyati bolalarning ruhiyatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Mustaqil O'zbekistonning taraqqiyoti va barqarorligi, avvalo, vatanparvar, yurt taqdiriga befarq bo'lmagan avlodni tarbiyalashga bog'liq. Bu jarayonning poydevori esa aynan maktabda, xususan, boshlang'ich sinfda qo'yiladi. Boshlang'ich ta'lim o'quvchilarining dunyoqarashi endigina shakllanayotgan, ma'naviy-axloqiy qadriyatlar singib borayotgan muhim bosqichdir.

Aynan shu davrda ularda vatanparvarlik tuyg'usini uyg'otish, yurtga sadoqatli bo'lish, milliy qadriyatlarni hurmat qilish fazilatlarini singdirish nihoyatda muhim hisoblanadi.

Vatanparvarlik — bu yurti sevis, uning qadriyatlarini e'zozlash, milliy an'analarni hurmat qilish va himoya qilishga tayyor bo'lishdir. Bu tuyg'u bolalarda erta yoshdan boshlab shakllantirilsa, kelajakda yurtparvar, fidoyi, yuksak ma'naviyatli shaxslar yetishib chiqadi. Zero, Prezidentimiz ta'kidlaganidek: *“Bugungi o'quvchi — ertangi yetakchi, millatning kelajagi.”*

Vatanparvarlik qadimdan buyon xalqimizning eng ulug' fazilatlaridan biri sifatida qaralgan. Har bir inson uchun Vatan muqaddas tushuncha bo'lib, uni sevis va ardoqlash tabiiy ehtiyojdir. Bu tushuncha bugungi globallashuv davrida yanada dolzarb bo'lib bormoqda.

Ayniqsa, yosh avlodning ongu tafakkurida yurtga bo'lgan muhabbatni shakllantirish, milliy o'zlikni anglash hissini uyg'otish orqali ularni ijtimoiy-siyosiy barqarorlikni saqlashga tayyor fuqarolarga aylantirish mumkin.

Vatanparvarlik — bu yurtdoshlarimiz, ajdodlarimiz, milliy qadriyatlarimiz, ona tilimiz, tariximiz va madaniyatimizga bo'lgan muhabbatdir. Boshlang'ich sinf o'quvchisi bu tushunchani birinchi bo'lib maktabda anglaydi.

Shu bois, ushbu bosqichda beriladigan har bir dars, o'qituvchining har bir so'zi, bolalarda Vatanga bo'lgan tuyg'ularni shakllantirishda beqiyos ahamiyatga ega.

Boshlang'ich sinfda vatanparvarlikni shakllantirish quyidagilar orqali amalga oshiriladi:

- Davlat ramzlarini o'rganish (bayroq, gerb, madhiya);
- Mustaqillik va tarixiy sanalarni tantanali nishonlash;
- Mahalliy tarix, qadriyatlar, urf-odatlar haqida ma'lumotlar berish;
- Darsliklarda milliy g'urur uyg'otadigan matnlardan foydalanish;
- Sinfidan tashqari tadbirlar orqali yurtga sadoqatli bo'lish ruhiyatini mustahkamlash.

Masalan, Ona tili darslarida "Vatan haqida" she'rlar, hikoyalar o'qilishi, tarbiya soatida esa ajdodlarimizning yurt uchun ko'rsatgan fidokorligi haqida suhbatlar o'tkazilishi mumkin.

Vatanparvarlik tarbiyasining natijasi sifatida o'quvchilarda quyidagi xislatlar shakllanadi:

- Yurtga mehr;
- Burchni his qilish;
- Milliy qadriyatlarga hurmat;
- Ajdodlar merosiga sadoqat;
- Yurt tinchligi va taraqqiyotiga hissa qo'shish istagi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilari — bu 6 yoshdan 10 yoshgacha bo'lgan bolalar bo'lib, ularning psixologik va ijtimoiy rivojlanishi bosqichma-bosqich amalga oshadi. Bu yoshda bolaning xarakteri, dunyoqarashi, axloqiy qarashlari shakllanadi. Ular o'qituvchining, otanonaning va atrof-muhitning ta'siriga nihoyatda ochiq bo'ladi. Shu sababli bu davrda tarbiyaviy ishlar, jumladan, vatanparvarlik ruhida ta'lim-tarbiya eng samarali natija beradi.

Ushbu yoshdagi bolalar ko'pincha obrazli tafakkur bilan o'ylashadi, hayollariga kuchli ta'sir o'tkazadigan voqealarni yaxshi eslab qolishadi. Ular uchun ertaklar, tarixiy hikoyalar, qahramonlik haqidagi afsonalar katta ta'sirga ega. Aynan shu imkoniyatlardan foydalanib, ularga Vatan haqida chuqur tushunchalar berish, milliy g'ururini uyg'otish mumkin. Masalan, Amir Temur, Jaloliddin Manguberdi, Zahiriddin Muhammad Bobur kabi tarixiy shaxslarning hayoti bilan tanishtirish bolalarda vatanparvarlik, jasorat va g'urur tuyg'ularini shakllantirishga xizmat qiladi.

Bundan tashqari, bu yoshdagi bolalar o'zaro taqlid qilishga moyil bo'lishadi. Agar o'qituvchi va ota-ona vatanparvarlik namunalarini ko'rsata olsa, bola bu fazilatlarni o'zlashtirishga harakat qiladi. Shuningdek, ular rag'batlantirishga tezkor javob qaytaradi, ya'ni har qanday ijobiy harakatga beriladigan kichik mukofot yoki maqto'v bolada bu ishni davom ettirish istagini uyg'otadi.

Psixologik jihatdan, bu yoshdagi bolalarga "Vatan nima?", "Sen o'zingni qanday fuqaroman deb hisoblaysan?" degan savollar orqali mulohaza yuritishga imkon berilsa, ularning tafakkuri mustahkamlanadi va ular o'zligini anglash yo'lida bir qadam oldinga boradi.

Boshlang'ich ta'lim tizimida vatanparvarlik tarbiyasining asosiy maqsadi — o'quvchilar qalbida Vatanga sadoqat, milliy qadriyatlarga hurmat, yurt taraqqiyotiga o'z hissasini qo'shish istagini uyg'otishdan iborat. Bu maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalarni amalga oshirish muhim hisoblanadi:

Vatanga muhabbat tuyg'usini uyg'otish. O'quvchilarni o'z yurtining tabiati, madaniyati, tarixi bilan tanishtirish orqali ularni Vatanga mehr qo'yishga undash.

Milliy qadriyatlar va urf-odatlarga hurmat hissini shakllantirish. Navro'z, Mustaqillik kuni, bayroqlar kuni kabi milliy bayramlarni keng nishonlash orqali o'quvchilarni an'analarimizga hurmat ruhida tarbiyalash.

Davlat ramzlariga sadoqat bilan qarashni o'rgatish. Davlat bayrog'i, gerbi va madhiyasini e'zozlashga o'rgatish, ularning mazmun-mohiyatini tushuntirish.

Qahramonlik fazilatlarini tarbiyalash. O'zbekiston tarixidagi mashhur shaxslar va zamonaviy vatanparvar insonlar haqidagi ma'lumotlar orqali o'quvchilarda jasorat va fidoyilik hissini uyg'otish.

Jamiyatdagi ijtimoiy rollar va burchlarni anglash. Bola o'zining oiladagi, maktabdagi va kelajakdagi jamiyatdagi o'rnini anglab yetishi, mas'uliyatni his qilishi uchun sharoit yaratish.

Vatanparvarlik tarbiyasi faqat alohida darslarda emas, balki barcha fanlar, sinfdan tashqari tadbirlar va ota-onalar bilan hamkorlik orqali amalga oshirilishi kerak. Zero, bu — umumxalq ishidir.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida vatanparvarlik tuyg'ularini shakllantirishda sinfdan tashqari faoliyatlar juda katta ahamiyatga ega. Sababi, bu yoshdagi bolalar dars vaqtida olingan bilimlarni amalda qo'llash, turli o'yinlar va ijodiy mashg'ulotlar orqali o'zaro muloqotda bo'lish orqali vatanparvarlikni yanada chuqurroq his eta boshlaydilar.

Sinfdan tashqari faoliyatlar orasida quyidagilar muhim hisoblanadi:

Milliy bayramlarni nishonlash: Masalan, Mustaqillik kuni, Konstitutsiya kuni, Navro'z bayrami kabi tadbirlar o'quvchilarda milliy g'urur va o'zligini anglashi uchun yaxshi imkoniyat yaratadi. Ushbu bayramlar doirasida turli viktorinalar, she'rlar o'qish, qo'shiq aytish, raqslar bilan boyitilgan dasturlar o'tkazish mumkin.

Tarixiy ekskursiyalar: Mahalliy tarixiy joylarga, muzeylarga sayohatlar tashkil qilish orqali bolalar o'z yurtining tarixi bilan yaqindan tanishadilar. Bu esa ularning Vatan haqida bilishini oshiradi va uni sevishga undaydi.

Ijodiy ishlanmalar: Vatan mavzusida rasm chizish, she'r yozish, hikoya yaratish kabi ijodiy mashg'ulotlar bolalarda o'z fikrini ifoda etish qobiliyatini oshirib, ularni vatanparvarlik ruhida tarbiyalaydi.

Jamoaviy o'yinlar: "Vatan himoyachilari", "Milliy qahramonlar" kabi o'yinlar bolalarda jamoaviy ishini, o'zaro yordamni o'rgatadi, shu bilan birga vatanparvarlik ruhini kuchaytiradi.

Sinfdan tashqari ishlar shunchaki vaqtni o'tkazish emas, balki bolaning ma'naviy rivojlanishi uchun mustahkam poydevor bo'lib xizmat qiladi. Shu bois, maktab ma'muriyati va o'qituvchilar ushbu faoliyatlarga katta e'tibor berishlari zarur.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining vatanparvarlik tarbiyasida oila va jamiyatning o'rne beqiyosdir. Oilada ota-ona bolaga dastlabki axloqiy qadriyatlarni singdiradi, ularning so'zlari, harakatlari bola ongida chuqur iz qoldiradi. Shu sababli ota-onalar vatanparvarlik mavzusida bolalar bilan muntazam suhbatlar qurishlari, o'zlari ham namunali vatanparvar bo'lishlari muhim.

Jamiyatda esa maktab, mahalla, kutubxonalar, madaniyat markazlari va boshqa ijtimoiy tashkilotlar birgalikda ishlashi kerak. Masalan, mahalliy tarixiy tadbirlar, kitobxonlik tanlovlari, teatr tomoshalari orqali yoshlarni milliy qadriyatlarga yaqindan tanishtirish mumkin.

Shuningdek, jamoatchilik vakillari, qahramon otalar va onalar, faxriylar bilan uchrashuvlar tashkil etish bolalarga vatanparvarlik haqidagi tushunchalarni yanada jonlantiradi.

Bolalar hayotiy misollar orqali vatanparvarlik nima ekanligini yaxshiroq anglaydilar.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida vatanparvarlik tuyg'ularini shakllantirish uchun o'qituvchilar turli pedagogik metod va usullardan foydalanadilar. Ushbu metodlar bolalarning yosh xususiyatlari, qiziqishlari va qabul qilish qobiliyatlariga mos bo'lishi lozim. Eng samarali metodlardan ba'zilari quyidagilardan iborat:

Hikoya va ertaklar: Tarixiy va milliy mavzulardagi hikoya va ertaklar bolalarda Vatan haqida ijobiy tasavvurlar uygʻotadi. Masalan, oʻzbekistonlik qahramonlar haqida soʻzlab berish, ulardan olingan saboqlarni muhokama qilish.

Rolli oʻyinlar: Bolalar oʻzlarini qahramon yoki tarixiy shaxs roliga tasavvur qilib, oʻzlarining vatanparvarlik hissini yanada chuqurlashtiradilar.

Multimediaviy vositalar: Video materiallar, animatsiyalar va interfaol taqdimotlar orqali mavzuni yanada qiziqarli va tushunarli qilish mumkin.

Savol-javob va munozaralar: Oʻquvchilarni mavzu boʻyicha fikr yuritishga, oʻz fikrlarini ifodalashga undash, shu bilan ularning mustaqil tafakkurini rivojlantirish.

Ijodiy vazifalar: Vatan mavzusida rasm chizish, sheʼr yozish, esse yaratish bolalarning maʼnaviy dunyosini boyitadi va ularning oʻz fikrini ifodalash koʻnikmasini oshiradi.

Gruppa ishlari: Oʻquvchilarni kichik guruhlariga boʻlib, birgalikda loyihalar tayyorlashga jalb qilish ularning hamjihatlik va vatanparvarlik tuygʻusini mustahkamlaydi.

Ushbu metodlarning kombinatsiyasi oʻquvchilarda vatanparvarlikni faqat tushunish emas, balki amaliy hayotda namoyon qilishga undaydi.

Bundan tashqari, viloyat va tuman bosqichlarida oʻtkaziladigan “Vatanparvarlik haftaligi” tadbirlari oʻquvchilarni yanada faollikka chorlaydi. Ular oʻzlarining kichik loyihalari orqali jamiyatdagi oʻrni va ahamiyatini anglay boshlaydilar.

Boshlangʻich sinf oʻquvchilarida vatanparvarlik tarbiyasini shakllantirish jarayonida bir qator muammolar uchraydi. Bolalar koʻproq internet va oʻyinlarga qiziqib, haqiqiy hayotdagi milliy qadriyatlarni unutishi mumkin. Baʼzi oilalarda vatanparvarlik haqida yetarlicha gapirilmaydi, yoki ota-onalar oʻzlari bu masalada namuna koʻrsata olmaydi. Oʻqituvchilar baʼzida yoshlarning psixologiyasini inobatga olgan holda samarali metodlarni qoʻllashda qiyinchiliklarga duch kelishadi.

Muammolarni hal etish uchun quyidagilar zarur:

Maktablarda vatanparvarlik tarbiyasi boʻyicha oʻqituvchilar uchun muntazam malaka oshirish kurslarini tashkil etish.

Ota-onalar uchun maxsus seminarlar va targʻibot ishlarini olib borish.

Zamonaviy texnologiyalar yordamida interaktiv darslar yaratish, yoshlarni ijtimoiy tarmoqlar orqali milliy gʻurur va sevgini tarbiyalash.

Maktab va jamiyat oʻrtasida samarali hamkorlikni yoʻlga qoʻyish.

Xulosa qilib aytganda, boshlangʻich sinf oʻquvchilarida vatanparvarlik tuygʻularini shakllantirish — bu millat taraqqiyotining asosiy poydevori. Vatanparvarlik nafaqat ona yurtidan faxrlanish, balki oʻzining madaniy merosini, tarixini qadrlash, jamiyatga foydali boʻlishga intilishdir. Bu jarayon maktabda, oilada va keng jamiyatda birgalikda amalga oshirilishi kerak.

Vatanparvarlik — bu insoniylik, or-nomus, gʻurur va milliy oʻzlikning poydevoridir.

Boshlangʻich taʼlim bosqichida bu tuygʻuni singdirish — jamiyatning kelajagi uchun eng muhim vazifalardan biridir. Bugun boshlangʻich sinfda tarbiya olayotgan bola — ertaga yurti uchun masʼuliyatli, fidoyi fuqaro boʻlishi mumkin.

Pedagoglar, ota-onalar va jamiyatning umumiy saʼy-harakati bilangina vatanparvarlik tarbiyasi toʻlaqonli amalga oshiriladi. Bolaga yoshligidan ona yurtini sevis, hurmat qilish, uni himoya qilish, uni ardoqlash kabi qadriyatlar singdirilsa, bu xalqning kelajagi porloq boʻladi.

Ushbu tarbiyani samarali qilish uchun pedagogik metod va usullardan keng foydalanish, sinfdan tashqari ishlarni rivojlantirish, ota-ona va jamoatchilikning faol ishtirokini ta'minlash zarur. Shuningdek, zamonaviy texnologiyalarni to'g'ri qo'llash orqali yoshlar qalbida milliy g'urur va Vatan sevgisini mustahkamlash mumkin.

- boshlang'ich sinf o'qituvchilari uchun vatanparvarlik tarbiyasi bo'yicha maxsus o'quv-uslubiy qo'llanmalar yaratish.

- maktablarda muntazam ravishda milliy-ma'naviy tadbirlar o'tkazishni yo'lga qo'yish.

- ota-onalar bilan samarali muloqot uchun maxsus platformalar va guruhlar tashkil etish.

- yoshlarni milliy qadriyatlar bilan tanishtirish uchun davlat darajasida qo'shimcha dasturlar ishlab chiqish.

REFERENCES

1. Mahmudjonovna, A. M. (2024). Marifatparvar Ajdodlarimiz Merosi-Milliy Ta'lim-Tarbiya Asosi. Pedagogical Cluster-Journal of Pedagogical Developments, 2(2), 60-66.
2. Qudratova, S., & Hakimova, D. (2025). TEACHING METHODOLOGY OF NATURAL SCIENCES IN PRIMARY GRADES. International Journal of Artificial Intelligence, 1(1), 1420-1423.
3. Abdullayevna, N. Y., & Qizi, S. Q. B. (2024). CREATIVE KOMPETENTSIYALARINI THE ROLE OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN FORMATION OF PRIMARY SCHOOL TEACHERS. Eurasian Journal of Academic Research, 4(7S), 706-709.
4. Qudratova, S., & Azizova, D. (2024). BOSHLANG'ICH SINFI O'QUVCHILARIDA MATEMATIK TASAVVURLARNI SHAKLLANTIRISH. Modern Science and Research, 3(12), 305-311.
5. Qudratova, S., & Tilovboyeva, S. (2024). BOSHLANG'ICH TA'LIMDA TAHSIL OLUVCHI TALABALARGA ZAMONAVIY BILIMLAR BERISH. Modern Science and Research, 3(12), 378-382.
6. <https://www.jisem-journal.com/index.php/journal/article/view/10195>